

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Etenduskunstide osakond

Teatrikunsti visuaaltehnoloogia õppekava

Dekoraator-butafoori eriala

Kaisa Ekbaum

LAVASTUSE “SAABASTEGA KASS” BUTAFOORIA TEOSTAMINE VILJANDI

NUKUTEATRIS

Loov-praktiline lõputöö

Praktilise töö juhendaja:

Altmar Looris, Viljandi Nukuteatri direktor-kunstiline juht

Kirjaliku töö juhendaja:

Kersti Rattus, maalimise lektor

Kaitsmisele lubatud:.....

(Juhendaja allkiri)

Viljandi 2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. LAVASTUSEST	5
2. NUKUTEATER. ERINEVAD NUKU LIIGID.	6
2.1. Nuku liigid	7
3. KASUTATUD MATERJALID	11
4. NUKKUDE NING BUTAFOORSETE ESEMETE VALMISTAMINE ETENDUSELE “SAABASTEGA KASS”	15
4.1. Inimest kujutavad nukud	16
4.2. Draakoni pea	22
4.3. Lõvi pea	24
4.4. Jänes	26
4.5. Loss	27
4.6. Tool	29
4.7. Pikksilm	31
5. KOKKUVÕTE	33
KASUTATUD KIRJANDUS	35
LISAD	37
Lisa 1 Nukkude lõiked	37
Lisa 2 Jänese lõiked	38
Lisa 3 Fotod lavastusest	39
SUMMARY	41

SISSEJUHATUS

Minu lõputöö praktilise osa eesmärgiks oli minu butafooria-alaste oskuste rakendamine ja uute oskuste omandamine, sest butafoori töö on üks lõputu leiutamine ning kunagi ei saa öelda, et butafoori oskused on lõplikult omandatud. Huvitavaks lõputöö teostamise võimaluseks kujunes nukkude, dekoratsioonide ning rekvisiitide valmistamine Viljandi Nukuteatris nukuetenduse “Saabastega kass” juures. Lavastus põhineb prantsuse kunstmuinasjutul, mille on 17. sajandil kirjutanud Charles Perrault. Algmaterjali on monoetendusena lavale toomiseks sobivaks kohendanud teatri direktor-kunstiline juht, Altmar Looris.

Kuna olin seniste teatripraktikate käigus kokku puutunud vaid suurte kutseliste teatritega, kus igal ametipostil oli eraldi inimene, valisin oma lõputöö teostamise kohaks varasemast kogemusest hoopis erineva võimaluse. Viljandi Nukuteatris, mille valisin, teeb kogu töö (lavastamine, kujundamine jne) ära peamiselt üks mees — teatri direktor ja kunstiline juht Altmar Looris.

Minu rolliks oli A. Loorise kirjelduste ning kiirete visandite järgi valmistada kolm inimese- ning üks jänesekujuline nukk. Samuti ruumiline, igast küljest vaadeldav, draakoni ning osaliselt ruumiline, ühest küljest vaadeldav, lõvi pea. Lisaks pidin toolile uue värvilahenduse looma, ehitama lossi, mille saab asetata tooli seljatoele ning tõllasõidu stseeni kujutava pikksilma. Kõigi nimetatud objektide valmistamisel sain oma loovust rakendada. Selline kujundaja roll oli põnev, aga ka pisut närvesööv ülesanne. Teadvustasin endale, et kuna siiani oli A. Looris pigem ükski töötanud, ei olnud kindel kui palju ta minu nägemust usaldab. Ebakindlusest aitas üle saada pidev dialoog.

Muret tekitas pisut ka õmblustööde maht, kuna olin varem kogenud, et ma ei ole õmblustöös väga osav, kuid nüüd võin öelda, et olen vilunud ning enesekindlam ja õppisin palju.

Kujundust teostas in 19. märtsist - 9.mai 2018. aastal.

Praktilise töö lisana valminud kirjaliku töö eesmärgiks on lühidalt kirjeldada, analüüsida ning dokumenteerida lavastuse jaoks valminud nukkude ning butafoorsete esemete valmimisprotsessi ning ennast kui töötajat. Töö meetodiks on vabakirjeldus.

Diplomitöö kirjalik osa koosneb neljast peatükist.

Esimeses peatükis kirjeldan lühidalt, mis kujul on antud lugu lavale toodud ning millistes tingimustes see lavastub .

Teises peatükis seletan lahti mõisted “nukk” ja “nukuteater” ning annan ülevaate nukuteatri ajaloost ning erinevatest nuku liikidest.

Kolmas peatükis tutvustan oma töös kasutatud materjale.

Neljandas osas annan pikema ülevaate minu poolt tehtud tööst, illustreerides teksti fotodega erinevatest tööetappidest kui ka lõpptulemusest.

1. LAVASTUSEST

Monolavastus “Saabastega kass” on Viljandi Nukuteatri lavastus, mis on loodud osalemiseks XXII rahvusvahelisel nukuteatrite festivalil (17.-20. mai 2018) Teater Kohvris. Esietendus toimus 13. mail 2018. aastal nukuteatri saalis (mis on pisike ning hubane, 40 istekohaga, kuid vajadusel saab kohti juurde lisada). Etendus on ühes vaatuses.

Ainus laval olev näitleja kehastab kassi, teistes osades on nukud: talupoeg, kuningas, printsess ning erinevad loomad. Inspireerituna festivali nimest “Teater Kohvris”, on lavastuses kasutatavad dekoratsioonid nii kompaktsed, et mahuvad ära “kohvrisse”. Seda „kohvrit“ on näha ka laval, kus see täidab peale pagasiks olemise ka trooni kõrgenduse rolli. Kohvrina kasutatava kasti mõõtudeks on 60 x 73 x 25 cm.

Lavastaja on algmaterjaliga palju tööd teinud, seda lasteetenduseks sobivaks kohandanud, vahetades kõige väiksematele mõeldes välja mõned tegelased (inimsööja asemel tegutseb laval draakon) ning lisanud ka muusikalisi vahepalu. Siiski ei ole muinasjutu ülesehitus liiga palju muutunud ja vaatajateni jõuavad tuttavad tegelased ning hetked. Etenduse ajal suhtleb kassi osas olev näitleja ka publikuga, kaasates neid ka laval toimuvasse tegevusse.

Lavastaja ja kunstnik: Altmar Looris

Näitleja: Eneli Rimpel

Muusikaline kujundus : Vootele Ruusmaa

2. NUKUTEATER. ERINEVAD NUKU LIIGID.

Kõigepealt mis on nukk ja mis on nukuteater, kuidas neid mõisteid defineerida? Seejärel lühidalt nukuteatri traditsioon tekkest ning selle jõudmisest Eestisse.

Nukk - inimesekujuline (hrl. lapsekujuline) mänguasi; selline iluasi, meene vm.; nukunäitleja juhitud inimese- v. loomakujuline tegelane nukuteatris (EKI *sub* nukk).

Nukuteater - inimese, looma või abstraktse kujuga nukkudega manipuleerimine etteaste eesmärgil. Manipuleerijaks inimene, mitte masinad (Speaight 2017).

Nukuteatrit võib nimetada üheks vanimaks teatrikunsti liigiks. "Igivanadest aegadest peale on inimesi ümbritsenud esemed, mis on sümboliseerinud küll jumalaid, küll looduse saladusi, kuid olnud ka igapäevase elu kunstilise mõtestamise vahendiks." (Gustavson 1992, lk 8) Nii ei alustatud nukkude kasutamist kohe meelelahutuslikul eesmärgil, vaid ikka vajadusest - nukke on kasutatud erinevate rituaalide läbiviimisel, nii õnnistuse kui needuse puhul, ning lugude jutustamiseks tegelastest, keda inimesed kujutada ei tohi või julge (ka austusest), näiteks jumalad, demonid, vaimud. Samuti võidi abstraktse kujuga objekte nukkudena kasutada kujutamaks midagi, millele muidu kuju ei osata anda, näiteks loodusjõudude puhul.

Pika arengutee käigus on nukuteater teinud läbi mitmeid tõuse ja langusi, arenedes tihedas seoses folkloori ja rahvakunstiga. Palju mängiti muinasjuttude ja legendide süžeesid, euroopalikus nukuteatris kasutati peamiselt ühtesid ja samu tüüpe ning süžeesid.

Professionaalse nukujuhi elukutse sai alguse Aasiast, kus oli laialt levinud varjuteater, mis sai alguse esivanemate vaimude väljakutsumise rituaalist. Jaapanis on nukuteater säilitanud tänaseni oma traditsioonilised vormid, kulgedes samal viisil nagu mitusada aastat tagasi - nukud võivad olla kuni 3/4 inimese suuruselt ning neid juhivad mitu musta rietatud näitlejat, teksti annab edasi lava kõrval istuv näitleja pilli saatel. Hiinas pandi väga suurt rõhku näitlejate tehnilisele meisterlikkusele. (sealsamas, lk 10)

Traditsiooniline nukuteater levis peaaegu kõikjal üle maailma ning selle vastu tundsid huvi paljud lavastajad, kunstnikud kui ka kirjanikud. J.W. Goethe, A. France ja K. Stansilavski omasid kodus nukuteatreid (Gustavson 1992, lk 10).

Tänapäeva nukuteater sai alguse pärast Esimest maailmasõda, kui pöörduti tagasi ununenud traditsioonide juurde ning loodi ka uusi. Selle käigus jõudsid publiku ette ka uued populaarsed nukud, mis hakkasid tänu televisioonile üle kogu Euroopa levima. (sealsamas, lk 10-11)

Eesti nukuteater on võrreldes maailma omaga üsna noor, omamata selliseid sajandite pikkuseid traditsioone nagu teiste Euroopa riikide nukuteatrid. Olgugi, et meie nukuteatri ajalugu on lühike, ei ole seda palju uuritud, siiski on teada, et tõuke kutselise nukuteatri tekkeks saadi pärast Josef Skupa marionetitrupi Tallinna külastust 1935. aastal. Enne seda tegutsesid küll mõned isetegevuslikud nukutrupid, kuid just mainitud külaskäik andis Leo Kalmetile ja Daved Poskale tõuke Eestis nukuteater asutada (esimesed etendused toimusid 1936. aasta detsembris). Kuni 1948. aastani mängiti Eestis ainult marionetnukkudega, käpiknukusüsteemile mindi üle järgmisel aastal. (sealsamas, lk 11)

Eesti Riiklik Nukuteater asutati 1952. aastal ning noore teatri truppi kuulusid ennast juba nukunäitlejatena tõestanud näitlejad nagu Lo Tui, Oskar Liigand, Helmut Vaag, Olaf Paesüld, Raivo Kuremaa, Bruno Mitt jt, peanäitejuhiks oli Ferdinand Veike (sealsamas, lk 12).

Erinevalt ülejäänud maailmast, kus nukuteater oma tekkeaegadel pigem täiskasvanutele suunatud oli, on eesti nukuteater tekkinud ning arenenud peamiselt lasteteatrina. Seetõttu ongi nukuteater eestlaste teadvuses lasteteatrina, kuigi aastate jooksul on hakatud ka täiskasvanutele orienteeritud lavastusi välja tooma. Peale kutselise nukuteatri tegutseb Eestis ka mitmeid harrastusnukuteatreid. (sealsamas, lk 13)

2.1. Nuku liigid

Nukuteatris kasutatavaid nukke on väga erinevaid liike, milline neist lavastusse valitakse oleneb tegijate eelistustest, näitlejate oskustest, lavakujunduse üldpildist ning teatri võimalustest (kui suur ning milline lava on). Kõrvaltvaatajale traditsioonilise näitlejatöö kõrval võib-olla lihtsamana paistev nukujuhi amet seda kindlasti pole, nõudes näitlejalt nii füüsilist vastupidavust (käte üleväl hoidmiseks) kui ka ruumi tajumist ning mõistmist. Nimelt peab jälgima teatud

reegleid, et laval toimuv tegevus terves mahus publikuni jõuaks: sirmi etenduse üks tähtsamaid reegleid on, et mida kaugemal nukk publikust on, seda kõrgemal peab teda hoidma.

Siinkohal toon Ludmilla Gustavsoni raamatule “Teeme ise nukuteatrit” (1992) toetudes välja levinumad nuku liigid meie kultuuriruumis. Tuleb aga ka meeles pidada, et osad nukud, mida laval näha on, ei pruugigi ühe või teise liigi alla sobituda, sest kasutatakse ka mitme liigi kombinatsioone.

Marionett-nukk - ülalt hargile kinnitatud niitide abil juhitud nukk. Erinevaid niite tõmmates liigub nukul üks või teine kehaosa. Marionett-nukke kasutaval lavastusel keerulisema konstruktsiooniga lava, kuna nukujuht peab ennast publiku eest varjama ülalt. (Gustavson 1992, lk 13) Marionett-nuku juhtimine nõuab kõige rohkem vilumust kuna näitleja näeb nukku ülalt, teisest plaanist kui publik. Seetõttu peab nukujuht enda jaoks selgeks tegema kuidas tema poolt tehtavad liigutused nukule üle kanduvad. Lisaks on ohukohaks ka peenikeste niitide, mis võivad vale juhtimise puhul sassi minna, olemasolu.

Näpunukk - nuku kehaks on näitleja paljas või kindas käsi, pea on torgatud näitleja sõrme otsa (sealsamas, lk 13).

Käpiknukk - nukk koosneb nuku peast ning pehmest materjalist kehast, mis kindana kätte tõmmatakse. Üks lihtsamaid nukke, kuid tema liigutused on piiratud, näiteks ei ole võimalik nuku pead pöörata. (sealsamas, lk 13)

Näpu- ning käpiknukke võib pidada üheks lihtsamini käsitletavateks ning valmistatavateks nukkudeks. Seda räägib ka asjaolu, et neid valmistavad ja kasutavad juba lasteaia- ning algklasside lapsed. Samuti on näitlejal võimalik juhtida rohkem kui ühte nukku, sest käpiknukk hõivab ainult ühe käe ning näpunukk tegelikkuses ainult ühe sõrme, mis tähendab, et kui vajadust ja soovi on, saaks ühe käe külge kinnitada kuni viis nukupead.

Pulk-käpiknukk ehk pulknukk - käpiknuku edasiarendus, mille puhul on näitleja sõrmed nuku käte sees, kuid nuku pea on tõstetud pulga otsa, see võimaldab vaba käega pead pöörata. Pulgale erinevaid mehhanisme kinnitades tekib võimalus panna liikuma nuku silmad, suu, kõrvad. Liigendiga pulk võimaldab nuku kummardama panna. (sealsamas, lk 13)

Varrasnukk - “nuku pea on liikuvalt kinnitatud lühikese käivituspulga külge, mida näitleja peos hoiab. Nuku pead juhitakse puust rõnga ehk sõrmuse abil, mida näitleja liigutab pöidla ja nimetissõrmega. Kui rõngast üles lükata või alla lasta, vaatab nukk vastavalt üles või alla; kui

rõngast pöörata, pöörab nukk pead. Nuku käsi liigutatakse nende külge kinnitatud traatvarraste abil. Vardad võib peita ka nuku keha sisse.” (Gustavson 1992, lk 16)

Pulk- ja varrasnukke kasutades peab arvestama, et samaaegselt publiku ees olevatel nukkudel peab kõigil oma juht olema, kuna nukke juhitakse kahe käe abil, mis võib nukurohkemate stseenide puhul sirmi taga kitsad olud luua. Samas tundub nende nukkude juhtimine lihtsam kui marioneti puhul, kuna nukujuhil on arusaadavam vaade nukule ning juhtimiseks stabiilsemad vahendid.

Vertepnukk - nuku juhtvardad on kinnitatud tema jalgade külge. Algselt olid seda liiki nukud väheliikuvad kujukesed, mida liigutati mööda lavapõrandasse lõigatud pragusid. (sealsamas, lk 17) Nagu marionettnukk vajab spetsiaalset lava, kus näitleja saab ennast üleval peita, vajab vertepnukk spetsiaalset tõstetud põrandaga lava, sest nukunäitlejal on selle nuku puhul tarvis peituda just põranda alla. Nuku juhtimine vajab taaskord kindlasti eriteadmisi, kuna vaade nukkudele on keerulise nurga alt ning piiratud.

Miimiline nukk - pehmest materjalist (nt poroloonist) peaga nukk. Nuku pea sisse kindlatesse kohtadesse kinnitatud aasade abil saab näitleja muuta nuku pea kuju, samal ajal ka selle näoilmet. (sealsamas, lk 17)

Kõige plastilisema näoga nukk, mis oskuslikul käsitlemisel ei jää hätta paljude inimestele omaste emotsioonide väljendamisega. Kindlasti oleksid taolised nukud eriti mõjuvad televisioonid, kuna seal oleks võimalik näha ka nende suurt plaani. Samas ei pruugi iga detaili lähedalt nägemine alati positiivne olla, kuna liiga reaalse väljanägemisega nukud võivad vahest hirmutavad tunduda.

Lamenukk - võivad olla juhitud nii alt kui ka ülevalt. Said alguse väljalõike lehtedest, mida sai pärast teatrietendust suveniiriks osta (Speaight 2017). Võivad olla valmistatud nii paksemast paberist kui ka õhukesest vineerist. Väljalõigatavate nukkude kujutamine lasteetenduste kavadel on trikk, mida aeg-ajalt müügitrikina ikka ja jälle kasutatakse. Kuid arvan, et sellest saavad tegelikult kasu mõlemad pooled - ka laps saab endale meelelahutamiseks objekti, lisaks võib see tekitada suuremat huvi nukuteatri vastu.

Varjunukk - tavaliselt on tegemist lamenukuga, mis võib olla valmistatud läbipaistmatust või värvilisest läbipaistvast materjalist. Nukkude liigesed võivad olla liikuvad. Vahest kasutatakse varjuteatris ka ruumilisi nukke. Silueti ekraanile joonistamiseks kasutatakse kontravalgust.

(Gustavson 1992, lk 24, Speaight 2017) Eriti populaarne on varjuteater idamaades, kus see on kordades rohkem levinud, kui Euroopas, kus seda võib kohata kahjuks vaid üksikutes stseenides.

Isiklikult pean varjunukke pisut abstraktsemaks kui tavapäraseid nukke. Seda põhjusel, et need ei kirjuta vaatajale igat detaili tegelase kohta ette, vaid annavad neile ruumi oma fantaasiat kasutada. See võib muidugi olla miinuseks väikeste laste ning selliste stseenide puhul, kus on palju tegelasi ning kiired liikumised. Siis võib lihtsalt järg käest minna, kes on kes.

Nukk, mille puhul näitleja ei varja ennast sirmi taha - selliseid nukke võib hoida kuklale kinnitatud käepideme abil või liigutada ülalt niitide või tagant varraste abil. Piiranguid ei ole ei nuku suurusel ega ka nukujuhtide arvul, neid võib olla kaks või rohkem. (Gustavson 1992, lk 24) Muidugi ei välista nukujuhi laval nähtaval kohal olemine ükskõik millise eespool kirjeldatud nuku kasutamist, ka marionett-nuku juht võib publiku ees olla, kõik oleneb aga lavastuse kontseptsioonist.

Oma lõputöö raames valmistasingi peamiselt just viimati mainitud nukke, mille puhul nukujuht on publikule nähtav. Usun, et algajale nukutegijale oli see üks lihtsamaid nukke, mida teha, kuna antud liik ei nõua erilist teadmist erinevate nukku liigutavate mehhanismide kohta. Väga lihtne oli valmistada ka stabiilselt pulga otsa kinnitatud loomade päid, kuna needki ei vajanud keerulist süsteemi.

3. KASUTATUD MATERJALID

Butafoorias kasutatavate materjalide nimekiri on lõputu, sinna kuuluvad igapäevases kasutuses olevad, teistelt erialadelt üle võetud (näiteks dentistide ning protesistide kasutatav alginaat) ning ehituspoodidest leitavad materjalid. Samuti lisandub sinna pidevalt uusi, kuna ehituspoodide kaubavalik laieneb.

Milliseid materjale butafoor kasutab, sõltub osaliselt temast endast, osaliselt objektist, mis on vaja teha. Inimese poolne faktor oleneb butafoori silmaringist, töökogemusest, kui avatud ta materjalidega katsetama on ja teda ümbritsevatest inimestest. Selle all pean silmas, kas teda ümbritsevad teised butafoorid, kelle käest võib kuulda soovitusi uute materjalide ning töövahendite kohta. Uutest materjalidest võib aimu saada ka interneti vahendusel, millele on tänapäeval õnneks kõigi lihtne juurdepääs, tuleb ainult osata otsida. Ka võib töö tellija mõnd materjali eelistada.

Objektist sõltuvuse all pean silmas seda, kuidas valmis eset hiljem kasutama hakatakse. Kui tegemist on näiteks muuseumis klaasi taga seisva esemega, mida inimesed lähedalt vaatavad, on prioriteediks selle reaalne väljanägemine. Sellisel juhul ei ole vaja muretseda selle hapruse pärast ning autentse välimuse saamiseks võib kasutada ka õrnemaid materjale. Kui aga valmima peab rekvisiit või nukk, millega näitleja laval aktiivselt mängib, on vaja tähelepanu pöörata selle vastupidavusele.

Lavastuseks vajaminevate nukkude ja dekoratsioonide valmistamiseks kasutati palju juba olemasolevaid vahendeid, erinevaid jääke, mis määras suuresti materjalide valiku ning osaliselt ka objektide suurused.

Akrüülvärv on tänapäeval enimkasutatud värvitüüp. Seda kasutatakse nii hoonete siseviimistluses kui maalikunstis ja loomulikult ka teatris. Akrüülvärv võimaldab nii katvat kui ka akvarellilist, laseerivat kasutust ning annab segamisel nüansirikkaid toone. Kõnealuses töös

kasutasin mitmel puhul kuiva pintsli tehnikat, mis võimaldab katta ainult pinna väljaulatuvad osad. Tootetutvustus ütleb akrüülvärvide kohta järgmist.

akrüülvärv - sünteetiline plastvärv, toonid on eredad, värv on elastne, heade katteomadustega, ei lõhna, kuivab kiiresti, töövahendite puhastamine lihtne (vee ja seebiga). Värv saab veega lahjendada, kuid ainult enne maalimist. Õhukesed ja keskmise paksusega värvikihid kuivavad 5–30 minutiga ja neid võib kohe pärast kuivamist üle maalida. Maalipinnaks sobib peaaegu igasugune pind, mis on rasvavaba, näiteks lõuend, papp, paber, puit, puitkiudplaat, klaas, betoon, kivi, kile, savi, kips, õhukuiv lubikrohv. (KHK)

Tänapäeval leidub akrüülvärve ka aerosooli kujul, mille eelisteks võib pidada ligipääsetavust keerulistes kohtadesse ja lihtsat keerulise struktuuriga pindade katmist. Samuti jääb saadud värvikiht õhuke.

Butafoori töös kasutatakse tihti mitmesuguseid erinevate omadustega nõõre ning muid kiulisi materjale. Selliste materjalide mitmekesisus suureneb tehnoloogiate arenedes kiiresti. Sõltub vajadustest ning võimalustest, kas tuleks eelistada naturaalseid või sünteetilisi kiude.

jutenöör -pruunikas (takunöör ehk) jutenöör on valmistatud kolmekordsest kokkupunatud nõõrist. Nööri tegemiseks on kasutatud naturaalselt jute kiudu. (Pakendikeskus, takunöör)

polüesterkiud - sünteetiline kiudaine, kasutatakse patjade ja tekkide täidisena, kerge.

Liimid on samuti kiiresti arenev tooteliik. Tuleb pidevalt ning hoolega tootevalikut jälgida, sest järjest lisandub uusi ning efektiivsemaid liime. Uute ning tõhusate liimide ainsaks puuduseks on, et need on tihti väga toksilised ning eeldavad kasutamisel spetsiaalseid kaitsevahendeid ning äratõmbega tööruumi.

Kontaktliimi kasutatakse palju tööde puhul, kus on vaja kiirelt kaks pinda ühendada. Tänu suurepärasele nakkele võimaldab liimida raskeid objekte ka vertikaalsetele pindadele.

kontaktliim (Moment Universal Classic) - universaalseks kasutamiseks mõeldud liim. Hõlpsasti pealekantav liim sobib ideaalselt erinevate pindade ühendamiseks. Kõige paremini sobib liim sisetöödeks mitmesuguste materjalide puhul (puit, plastmass, nahk, kumm, metall, kivi), välja arvatud PE ja PP. Suurepärase algnake, suur nihketugevus. Liimühendus on äärmiselt vastupidav vee, lahjendatud hapete ja aluste suhtes. Kuumakindel. (K-Rauta)

Teatrites üks enim kasutatud liime on PVA-liim. Tihti kasutatakse PVA-liimi papjeemašee tehnika puhul, sest see sobib hästi paberist ja liimainest ruumiliste objektide valmistamiseks, kuid nimetatud liim sobib ka paljudeks teisteks töödeks. Algnake pole nii tugev, kui näiteks kontaktliimil ning kuivamine võtab aega, kuid kuivanud pinnad on vastupidavad.

PVA-liim - universaalne liim, kuivab läbipaistvaks, kiire esialgne kokkuliimimisvõime. PVA liim on veepõhine ning seda saab maha pesta sooja seebiveega (nahalt, töövahenditelt), kahjulik ainult allaneelamisel ega erita mürgiseid aineid. Kasutuskohad: Puit, paber, kartong, nahk, tekstiil, vineer, puitkiud- ja puitlaastplaat, tekstiilalusel või soojustatud alusel linoleum, kattedlaadid jm. (Eskaro)

Paljude erinevate tööde ning materjalide puhul kasutatakse. Tänu väikestele pakenditele ning nende otsikutele võimalik kasutada täpsust vajavate liimimistöde juures (näiteks kaunistuste kinnitamine pinnale).

Universaalliim (Scotch Gel Glue) - läbipaistev, mitte laialivalguv, kiiresti kuivav, sobib paberile, kartongile, puidule, kangale, plastikule, nahale ja metallile (GreatArt)

Teipe kasutatakse tavaliselt detailide ühendamiseks, pragude katmiseks, aga ka värvitavade pindade piiride loomiseks. Oma töös kasutasin maalri - ehk paberteipi toolile ruudustiku maalimise lihtsustamiseks, kasutades seda šabloonina.

maalriteip - sobib värvimistödeks, katmistöödeks ja kinnitamiseks. Liimitüüp võimaldab maalriteibi ilma liimijäätke jätmata eemaldada ja kestab sisetingimustes kuni 3 päeva. Maalriteibi alusmaterjal on kergelt krepeeritud paber, liimitüüp on naturaalne kautšuk liim ja teibi paksus on 130mic. (Pakendikeskus, maalriteip)

Markeri eeliseks teatris kasutamisel on kiire kuivamine, seetõttu on sellega mugav piirjooni või varje rõhutada.

marker (Artline041T) - akrüülkiust otsaga veekindel ning koheselt kuivav marker, millega saab kirjutada nii paberile, puidule, plastikule, klaasile kui ka metallile. Mittetoksiline. (Artlineworld)

Penoplasti kasutatakse teatrites suuremate objektide (näiteks skulptuuride) valmistamiseks. Tegemist on lihtsalt töödeldava ning kerge materjaliga. Vastupidavuse suurendamiseks kaetakse saadud objekti pealispind kas paberi või kangaga.

penoplast (EPS plaat)- Vahtpolüstüreen ehk standardkohase nimetusega EPS on kerge jäik plastvahul põhinev soojustusmaterjal. Soojustusplaadid on kerged, lihtsalt käsitsetavad, ei kaota aja jooksul soojust isoleerivaid omadusi ega deformeeru ning on samas tugeva konstruktsiooniga. EPS on väikese tihedusega poorne soojusisolatsioonimaterjal, mis koosneb 98% ulatuses õhust. EPS-soojusisolatsiooniplaadid koosnevad paisutatud polüstüreeni graanulitest, mis on veeauru toimel omavahel tihedalt kokku ühendatud. (Estplast)

Montaaživahtu kasutatakse tihti penoplasti tükkide vahelise liimainena. Samuti on võimalik sellega täita tekkinud auke, pragusid. Võimalik kasutada ka vormide loomiseks, kuna on sarnaselt penoplastile lihtsalt vormitav. Montaaživahu poorne tekstuur pole nii tugev kui penoplastil, nii et see tuleb alati millegagi katta.

montaaživaht - ühekomponentne polüüretaanvaht, isepaisuv, tardub õhuniiskuse toimel, head liimivad omadused, nakkub hästi enamike ehitusmaterjalidega (va Tefloon, PE ja PP), ei kannata UV-kiirgust, vajab katmist, tardunud vaht on ülevärvitav vesialuseliste värvidega (Makroflex).

Polüpropüleenil näol on tegemist läbipaistva materjaliga, millel on palju kasutusalasid, väljaspool teatrit kasutatakse seda kõige laiemalt toiduainetega kokkupuutuvate pakendite valmistamiseks. Teatris võib seda samuti paljudes kohtades kohata, kuna eri vormides kasutatakse seda palju, sellest saab valmistada köit, plastiktorusid, tekstiili. Polüpropüleen plastikut saab erinevate vormide saamiseks termotöödelda.

polüpropüleen - värvitu termoplastiline polümeer. Polüpropeen on ökoloogiliselt puhtam materjal, kuna ei sisalda plastikaate. Õhukestes kiledes praktiliselt läbipaistev. Antud materjal eristub termokindluse, samuti keemiliste reagentide toime taluvusega. Harukordselt vastupidav tänu kõrgele löögikindlusele. (Estplastic)

4. NUKKUDE NING BUTAFOORSETE ESEMETE VALMISTAMINE ETENDUSELE “SAABASTEGA KASS”

Enne tööle asumist oli meil Altmar Loorisega pikk vestlus, mille käigus ta mulle lavastusest lühikese ülevaate andis, samas kinnitades, et ta ei ole veel kõigis otsustes täiesti kindel ning midagi võib veel proovide käigus muutuda. Samuti sain algse nimekirja, millised on nukud ning teised butafoorsed esemed, mis mul valmistada tuleb. Altmar näitas jutu illustreerimiseks enda kiireid visandeid, kuid samas andis mulle paljudes otsustes vabad käed. Peamiselt oli teada vaid see, kui suur objekt umbkaudu olema peaks, osade puhul ka värvieelistus (näiteks draakon). Nukkude ning teiste butafoorsete esemete suurused sõltus peamiselt selle ümber olevatest objektidest. Näiteks sõltus nukkude pikkus tooli kõrgusest, lossi suurus “kohvrast”, mille sisse see mahtuma pidi. Nii tekkis olukord, kus sain igale nukule ning objektile loominguliselt läheneda, mis ühelt poolt oli põnev, kuna mul oli võimalik täita natuke ka kunstniku rolli, kuid samas närvesööv, kuna teadsin, et Altmar on siiani tegutsenud pigem üksi ning ei teadnud, kuidas meie nägemused kokku võivad sobida.

Peamiselt tegin tööd TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VILMA maja butafooride tööruumides. Mul oli sinna parem ligipääs, mis võimaldas mul teha täpselt nii pikki tööpäevi kui vaja, et jõuda päeva lõpuks oma töödes punkti, kus ma oleksin pidanud nangunii ootama, näiteks liimi kuivamist.

Samuti oli mul seal kasutada rohkem ruumi kui nukuteatris, kus me oleksime pidanud kahekesi väikeses toas olema, ning väljatõmbega ruum mürgisemate materjalidega töötamiseks. Altmar Loorisega toimus meil tihe koostöö, saime sageli kokku või vestlesime telefoni teel kui tekkis küsimusi ja/ või uusi mõtteid.

4.1. Inimest kujutavad nukud

Nukkude roll lavastuses on oluline. Olgugi, et laval on ka üks näitleja, ei ole väga palju hetki, kui ühtegi kolmest inimest kujutavast nukust publiku ees ei ole. Inimesekujulised nukud on kuningas, printsess ja talupoeg. Nad liiguvad ning suhtlevad publikuga tänu näitlejale, kuid on siiski omaette isiksused, kellel on oma kindel roll.

Nukkude valmistamiseks ei olnud mul väga palju algseid juhtnööre, teadsin vaid, et need peaksid olema piisavalt suured, et normaalselt tooli peal istuda, pisut kaltsunukke meenutama ning nende liigesed peavad olema liikuvad. Nii asusingi internetist erinevaid kaltsunuku tüüpi nukke ning nende löikeid vaatama. Kui ükski nähtud nukkudest ei täitnud neid väheseid nõudmisi, hakkasin erinevate nukkude sobivaid kehaosaid kokku sobitama, suuremat osa neist ise rohkemal või vähemal määral ka kohendades (Lisa 1).

Just lõigete tegemine ning kohendamine oligi minu jaoks kõige keerulisem, sest põhikoolist, kui seda vähesel määral õpitud sai, on juba mitmeid aastaid möödas. Viljandi Kultuuriakadeemias õppides puutusin lõigetega poroloonist loomapeade valmistamise kursusel küll kokku, kuid see ei olnud antud töö tegemiseks piisav kogemus, kuna õppejõul olid paljud lõiked juba olemas ning neid tuli vaid oma loomale sobivaks kohendada.

Siiski suutsin ma enda jaoks mingisuguse loogika selgeks teha, kui ma ei mõelnud tegevusele enam kui kanga lõikamisele ning õmblemisele, vaid kui ruumilise keha välise kihi loomisele, sest ruumiline mõtlemine ning ehitamine on mulle tuttavad tegevused. Sel viisil suutsin enda jaoks võõra ning tuttava oskuse ühendada, mis aitas mind minu töö juures.

Selleks, et oma tööd natukenegi lihtsamaks teha, otsustasin kõik kolm nukku sarnase ülesehitusega teha, erinevuste loomiseks kasutasin riietust, erinevaid näojooni ja soenguid. Lihtsustamise eesmärgil õmblesin nukkude pead lihtsate keradena, keha kahest kangatükist, esi- ja tagapaneelist, mille õmbluste vahele kinnitasin käed ja jalad. Seda põhjusel, et nii said jäsemed kinnitatud, kuid õlast ning puusast jäi nende liikuvus alles. Kõige detailsemalt valmistasin jalad, mis koosnesid kahest osast (reieosa ja sääreosa koos labajalaga), tänu millele andis jalg põlvest liikuma. Käed õmblesin ühes tükis, kuid õmblus küünarnuki koha peal, muutis ka selle painduvaks, ka sõrmi ei õmmelnud ma eraldi, kuid õmblustega labakäel tekitasin neist illusiooni.

Näovormide loomisel kasutasin osaliselt võtet, mida nägin Waldorf nukkude puhul tehtavat. Nimelt alustatakse nendegi pead kerast, mis siis hiljem kahte niiti kasutades kokku seotakse. Üks neist niitidest seotakse vertikaalselt ümber terve nuku pea, tekitades nii oimukohad ning pealael oleva väikese lohu, teine niit seotakse poole pea ümbermõõdu jagu horisontaalselt sellele kõrgusele, kus asetsevad silmakoopad. Tekkinud lohud andsid mulle orientiiri, mille järgi hakata nukkude eriilmeliseks muutmiseks ninasid ning huuli nende näole looma. Selleks märkisin ära silmad, suu ja nina ning kasutasin teist võtet, mille olin avastanud - kuivviltimise. Kuivviltides sain spetsiaalse viltimisnõela abil kiirelt lisada näole just selliseid detaile nagu soovisin. Selle abil sai iga nukk endale unikaalse nina ning huuled, lisaks tekitasin vanale kuningale mõned kortsud ning esiletuleva kulmujoone. Viltismaterjaliks valisin nukkude sisuks kasutatud polüesterkiu, kuna see oli juba olemas ning katsetades selgus, et see sobib hästi ka kuivviltimiseks.

Kui näojooned olid viltides valmis saanud, kasutasin korrektsema lõpptulemuse saamiseks valminud näovormide katmiseks loodusvalget trikotaažkangast, mille venitasin kõige peale. Antud kangas osutus valituks kuna oli piisavalt veniv, et kõik ära katta, kuid mitte nii tugev, et näiteks nina lömmi vajutada. Sügavamates kohtades, mille puhul oli vajalik, et need esile tuleks, kinnitasin trikotaaži ka paari nõelapistega alumise kera külge, mis kindlustas selle, et tulevikus ei nihku maalitud nägu õigetelt vormidelt ära.

Nägude maalimiseks kasutasin akrüülvärve ning peamiselt kuiva pintsliga maalimist. Antud tehnika valisin põhjusel, et kuiva pintsliga oli võimalik kangale värvi lisada järg-järgult, ettevaatusabinõu, mida kasutasin selleks, et ennetada vigu ning ära hoida uuesti tegemist võimalust. Lisaks on nii värvi lisades võimalik luua hajutatud värvide üleminekuid. Ainuke osa nukkude näos, mille puhul kasutasin värve katvalt, olin silmad. Seda põhjusel, et pidasin vajalikuks, et nukkude silmad lavalt selgeks publikule paistaksid, pidades neid näo tähtsaimaks tunnusjooneks.

Juuksed on nukkudel jutenööri, materjali valikul osutus määravaks taaskord see, et materjal oli olemas. Muul juhul oleksin ilmselt kasutanud mõnd kergemat kiudmaterjali.

Nukkude juhtimiseks oli nende pea tagaküljele kinnitatud kangast aas, millest näitleja haarata sai.

Printsessi üheks väljapaistvamaks detailiks otsustasin teha tema soengu, pooleldi punutisse kinnitatud pikad juuksed. Juuste pähe kinnitamisel tekkis ühel hetke ka tagasilöök. Nimelt ei olnud ma endale teadvustanud, kui raske võib olla jutenööri kogus, mille ma olin plaaninud printsessile juusteks panna, mis tähendas, et juuste raskus hakkas ühel hetkel nukku tasakaalust välja viima. Õnneks oli probleem lihtsalt lahendatav, pidin algselt neljast jutenöörilist koosnevatest salkudest nöörijuppe vähemaks võtma. Jätsin nägu ääristavatesse kimpudesse alles vaid koguse, mida pidasin vajalikuks, et näo juures “peanahk” ilusti kaetud oleks.

Foto 1 Printsessi juuksed ning kroon lähivaates

Foto 2 Printsess täispikkuses

Printsessi kleidi õmblesin lihtsalõikelise halli pihikuga ning erksat roosat värvi seelikuosaga. Algselt lisasin kleidi uhkemaks muutmiseks kaelusele seelikukangast volangid, kuid hiljem läbirääkimiste käigus otsustasime, et sellel võiks olla rohkem sära, lisasin seeliku alaserva punase sädeleva paela ning vööle ja kaelusesse kuldsete litritega paela. Seda kõike oli vaja selleks, et printsessi suursugusus lavavalguses paremini välja tuleks.

Peas olev kroon on valmistatud väikeseaugulisest aiavõrgust, mille peale on niidi abil kinnitatud kuldne pits. Alguses kaalusin ainult pitsi tugevdamist ning krooniks vormimist PVA-liimi abil, kuid leidsin, et see võib lavalise mängu käigus viga saada, kaotades oma vormi. Siinkohal tuligi mängu aiavõrk, mida on kuju deformeerumise järel võimalik suhteliselt lihtsalt tagasi algseesse vormi saada. Selleks, et krooni teravad otsas nukku ega näitlejat ei vigastaks, katsin need kuuma liimiga, kuna see on peaaegu läbipaistev ning kaugelt märkamatu.

Foto 3 Printsess pärast kleidile kaunistuste lisamist

Kuninga puhul pidasin tähtsaks rõhutada tema vanust ning väarikust. Vanuse esile toomiseks kasutasin tema näo maalimisel tumedamaid ning tuhmimaid toone, juusteks kinnitasin tema pähe vaid mõned jutenööriist “juuksekarvad”. Needki ei ole lendlevad, vaid mööda pead silutud.

Kuninga puhul soovisin riietusega tema positsiooni rõhutada, valides selle materjaliks luksuslikumad kangad - tumesinise raske riide pluusiks ning tumepunase lillelise mustriga mööbliriide püksteks. Riietuse väljapaistvamaks muutmiseks kasutasin musta-kuldsega pitsi, mille kinnitasin särgile rinna ette, alumisse äärde kui ka varrukate otsa.

Kuninga krooni tegin printsessi omast veidi erineva, seda väga lihtsal põhjusel, nimelt oli kasutatud kuldset pitsi vaid ühe krooni jagu. Krooni konstruktsioon oli küll samast aiavõrgust, kuid seekord katsin ma selle PVA- liimi sisse kastetud marliga. Pärast liimi kuivamist lisasin teravatele traadiotstele taas kuuma liimi ning värvisin saadud krooni aerosoolvärvi kasutades kuldseks. Sellisel kujul värvi kasuks otsustasin, kuna sellega on lihtne katta tekstuurse pinnaga objekte.

Foto 4 Kuningas lähedalt ning täispikkuses

Talupojaga olid asjad natuke keerulisemad. Nimelt peab talupoeg olema ühel hetkel laval alasti (seda silmas pidades oli minu ülesandeks talle ka peenis õmmelda, mis tekitas minus pisut ebamugavust, kuid töö tuli ära teha). Alastiolek tähendab, et tema riided pidid olema õmmeldud nii, et neid on võimalik kiiresti seljast ära võtta ning selga panna. Ning kuna ta teeb läbi ka kostüümivahetuse (talupoja riietest kuninga turvemehe riietesse), peab tal kaks komplekti riideid olema. Taaskord on tegu lihtsalõikeliste riietega, mille tegi natuke keerukamaks asjaolu, et need pidid seljast ära käima. Ehk siis oli vaja mul teha pluusidele takjapaelaga kinnitus, mille asukohaks valisin ma seljataguse, seda põhjusel, et kiirel kinnitamisel või mängimise käigus oma nakkumist kaotades, et jääks takjapaela koledat lakkimist eest näha.

Foto 5 Talupoeg ilma riieteta

Foto 6 Talupoeg tööriietes

Foto 7 Särk selja tagant

Värvide ja kaunistuste poolest on tema riietus kõigist tagasihoidlikum. Talupoja riided on lihtsast linasest riidest, ilma ühegi kaunistuseta, hiljem selga pandavad kuninga turvamehelt saadud riiete komplekt koosneb aga tumehallidest pükstest ning helesinisest pluusist. Mainitud pluus oli algselt nukule põlvini ning ilma kaunistusteta, kuid hiljem tegin selle vastavalt Altmar Loorise soovile lühemaks ning lisasin natuke sära hõbedase pitsi abil, mille õmblesin pluusi kaelusesse ning käiste otstesse. Hõbedased kaunistused tekitasid antud olukorras ühenduse õukonnaga, kuid jäid samas piisavalt tagasihoidlikuks, et mitte varjutada kuningat või printsessi.

Foto 8 Kuningalt saadud särk pärast kaunistuste lisamist

Etenduse lõpus, kui talupoeg markiiks saab, kaunistab tema pead kuldsest paelast valmistatud peapael. Selle lihtsamaks pähe panemiseks on selle ühenduskohtade vahele kinnitatud umbes 5 cm pikkune kumm, mis annab hetkeks venima, kuid vajalikel hetkedel hoiab paela kindlalt ümber pea kinni.

Talupojale riideid ning aksessuaare valmistades pidin silmas pidama nende käsitlemise mugavust ning kiirust, kuna näitleja vahetas tema riideid laval publiku ees. Selleks tegin riiete valmimisel ka ise katseid, kui kiiresti ning kuidas riiete vahetamine välja tuleb. Lisaks jälgisin katsetamise käigus pingsalt, kas on kohti, mis käsitlemise käigus võiksid rebeneda, mida siiski õnneks ei leidnud.

Tean, et lapsed publikus oleksid oma must-valge mõtlemisega ainuüksi ka kroonide olemasolu ning puudumise järgi saanud aru, kes nukkudest on kuninglikust soost ja kes mitte, kuid siiski pidasin vajalikuks kuninga ning printsessi positsiooni riietel olevate kaunistustega rõhutada.

4.2. Draakoni pea

Draakoni pea kohta ei olnud mul samuti ühtegi väga täpset juhtnööri, teadsin ainult, mida sellega laval tehakse, et selle pikkus ninast kuklani peaks olema umbes 40 cm ning et see võiks olla erinevates rohelistes toonides. Niisiis otsisin inspiratsiooni erinevatest lasteraamatutest, sest soovisin leida draakonit, mis ei oleks ülearu hirmus (nagu näiteks jaapani stiilis draakon võib olla), kuid samas mitte ka liiga armas.

Draakoni, kes asendab originaaltekstis kujutatud inimsööjat, pead kasutatakse lavastuses koos vihmavarjust valmistatud tiibadega draakoni lennu näitamiseks, tegevus toimub sirmi kohal. Draakoni pea on peamiselt rohelistes toonides kahe erineva väljanägemisega sarvepaariga, mis on traatide abil pisut kaarde painutatud. Pea juhtimiseks on see kinnitatud pulga külge, et see võimalikult palju üle sirmi ulatuks, asetseb pulk võimalikult taga.

Töö algas penoplastist ning montaaživahust massiivi kinnitamisega 25 mm läbimõõduga umbes 70 cm pikkuse pulga külge. Need materjalid massiivi loomiseks valisin põhjusel, et tegemist on kaalult kergete materjalidega, mida on lihtne nuga

Foto 9 Draakoni pea massiiv

kasutades vormida, samuti leidis ülejääke, mida selleks kasutada. Pärast sobiva vormi saavutamist otsustasin saadud pinna katta paberiga. Seda põhjusel, et penoplasti ja montaaživahu katmine paberiga tugevdab objekti pealispinda, tähtis töö laval kasutatavate objektide puhul. Lisaks tekib sile pind, millele on hiljem võimalik peale kanda akrüülvärvi, sest iseseisvalt penoplast värvimiseks ei sobi, kuna värv lihtsalt ei jää peale.

Kokku katsin pinna kolme kihi paberiga, mille kinnitamiseks kasutasin PVA-liimi. Kasutasin vaheldumisi valget ning pruuni paberit, et oleks pärast igat kihti näha, et katmine on ühtlane ning auke pole tekkinud. Pruuniks paberiks kasutasin taaskasutatud paberit, millest on valmistatud paberist ostukotid, sest kui paberi tükid veel enne pinnale kinnitamist niiskeks teha, on antud paber väga hästi vormitav. See on tähtis eriti juhtudel, kui tegemist on väikeste esemete ning keerukate vormidega. Antud paberi eelised avastasin enda jaoks maskikursuse ajal, kui sai erinevate paberitega katsetatud. Viimaseks, kolmandaks kihiks kasutasin pehmet majapidamispaberit, selle kandsin pinnale kortsutatult. Antud tegevus oli sihipärane, sest soovisin draakonile luua tekstuursemat, krobelisemat “nahka”, mis aitaks hiljem lihtsamalt luua reljeefselt mõjuvat värvilahendust.

Foto 10 Draakoni pea enne maalimist

Järgmiseks sammuks oli draakonile iseloomulike sarvede valmistamine, mida otsustasin teha kaks paari. Peamiselt koosnesid need ajalehest, sellest keeratud koonuse sisse lisasin ka traadi, mille abil hiljem sarve pisut kaarjasse asendisse painutasin. Spiraalselt kasvanud sarve väljanägemise jälgendamiseks katsin need majapidamispaberist kortsutatud ribadega. Tagumise sarvede paari vormi, otsustasin teha laiema, kuid samas lapiku ning vähem reljeefse.

Pea massiivi külge kinnitasin sarved nende sees olevate traatide abil, lisaks katsin ühenduskohad

kahe kihi majapidamispaberiga, spiraalsete sarvede puhul jätkasin paberist spiraale kuni see jõudis pealaeni. Sellega üritasin luua mulje, justkui sarved ongi draakoni peast välja kasvanud, mitte hiljem lisatud.

Maalimiseks kasutasin akrüülvärve, alustades valge värviga kruntimisega ning seejärel ühtlase rohelise aluspinnaga. Et ere lavavalgus pead lamedaks ei muudaks, rõhutasin selle ruumilisust ka

värvidega. Kontrasti loomiseks kandsin punast värvi silmade ümber ning sarvedele. Selle peale kandmiseks kasutasin kuiva suuremat pintslit, mille abil sain värvi kanda ainult varem kortsutatud paberi kõrgematele kohtadele. Kuiva pintslit kasutasin ka kollase ning isegi valge kandmiseks kõrgematele kohtadele.

Viimasena maalisin silmad, kasutades iiristeks kollast ning oranži, kuna erinevatest allikatest uurides selgus, et selline kombinatsioon on draakonile kõige omasem. Kõige viimase lihvina lisasin lavavalguses helkimiseks pisut hõbedast aerosooli.

Foto 11 Draakoni pea kül- ja eestvaade

4.3. Lõvi pea

Sarnaselt draakoni peale on ka lõvi, kelleks kujumuutjast draakon ühel hetkel muutub, pead näha vaid sirmi tagant. Sel põhjusel on ka lõvi pea juhtimiseks selle külge pulk kinnitatud.

Lõvi pea tegemine polnud keeruline, kuna eelmise aasta sügisel olin ma valmistanud sarnase ehitusega karu pea, mis tähendas, et ma teadsin, kuidas kõik käib. See omakorda kiirendas tööprotsessi, sest katsetamist, milline töövõte või -vahend millekski sobib, ei olnud, sellest tulenevalt puudus ka vigade parandamisele kuluv aeg.

Taaskord kasutasin penoplasti, mille kinnitasin montaaživahu abil kahemillimeetrisele kartongile, sellest hakkasin lõvile nina vormima. Lisaks kasutasin montaaživahtu kulmuluu ja

ninaselja loomisel, sest arvasin, et ainuüksi ruumiline nina tasasel pinnal mõjuks vastuoluliselt. Vormitud penoplasti ning montaaživahu katsin pinna tugevdamise eesmärgil taaskord PVA-liimi abil kolme kihi paberiga.

Foto 12 Lõvi pea vormide loomine

Foto 13 Osaliselt maalitud lõvi pea

Maalimist alustasin taas kruntimisega, et luua tasane aluspind. Selle peale kandsin ühtlase kihi kollast ookrit, millest sai lõvi nahatooni alus. Siis hakkasin lisama heledusi ja tumedusi, vastavalt sellele, kuidas lõvidel päriselt on, lisades tumedust lisaks ka sinna, kuhu varjud tekiksid. Lõpuks maalisin silmad ning nina.

Foto 14 Valmis lõvi pea

Ka lõvi puhul kasutasin 25 mm läbimõõduga umbes 70 cm pikkuse pulka, millelt olin kiilu küljest ära lõõnud, et tekiks sile pind, mis sobiks tihedalt papi vastu. Enne kinnitamist värvisin pulga mustaks, et see laval silma ei paistaks. Kinnitamiseks kasutasin kontaktliimi, sest see tundus kõige sobivam kahe poorse materjali (puit ja papp) ühendamiseks. Kindluseks lisasin veel kaks naela.

Lakk on samast materjalist, mis nukkude juuksed - jotenöörist. Selle valmistamiseks lõikasin umbes 20 cm nõorijupid, murdsin need pooleks ning liimisin universaalliimi abil poolituskohta pidi lõvi külge. Ääristasin kahe nõöri reaga ülemise poole lõvi pea piirjoonest. Lakale mahu ja kohevuse lisamiseks harutasin nõela abil nõöri osaliselt lahti.

4.4. Jänes

Jänese roll on antud lavastuses sama, mis Charles Perrault kirjutatud muinasjutus - kass püüab selle kübarast lõksu abil oma peremehe (talupoja) maine tõstmise nimel printsessile sünnipäevaks.

Jänese puhul oli minu ülesandeks valmistada nukk, mis oleks pisut imeliku väljanägemisega, muinasjutulisem kui harilik jänes ning millest saaks hiljem marioneti teha. See tähendas, et nuku käsi ei saanud kinnitada jäigalt nagu võiks näiteks mänguasjade puhul näha, käsi pidi saama liigutada. Suuruse puhul oli kriteeriumiks see, et valmis nukk pidi mahtuma kübarasse, mille diameeter on 20 cm ning pidi mahtuma kübara põhjas lebades umbes 12 cm sisse (kõrgusesse). Kangaks oli taaskord üks ammu ülejääk, õhuke fliisriie, kõrvade sisemuseks kasutasin sama mööblikangast, millest kuningale püksid õmblesin. Jänes oli ainuke nukk, mille jooniseid ei pidanud ma ise tegema, vaid leidsin internetist sobivad (Lisa 2). Need olid küll väiksemamõõtmelise nuku tegemiseks mõeldud, kuid nende suurendamine ei olnud keeruline.

Foto 15 Jänes enne pulga lisamist

Asjaolu, et jänes pidi hiljem mahtuma kübarasse, tähendas, et ma ei saanud seda väga paksult polüesterkiudu täis toppida, vastasel juhul oleks nukk jäänud liiga jäik ning poleks piisavalt töödeldav olnud.

Nina tikkisin punase niidiga ning silmadeks kinnitasin kaks sarnast, kuid eri suuruses musta nõõpi, et rõhutada veelgi looma veidrust.

Kui olin jänese üle andnud, selgus, et Altmar Looris oli oma plaanid ümber teinud, ning jäneseist pidi saama sirmil kasutatav nukk. Pulga selleks tarbeks paigaldas A.Looris ise.

4.5. Loss

Lossi tähtsaimaks rolliks oli tegevuskoha ning aja tähistamine. Aja tähistamiseks kasutasin draakoni lossi akende puhul näiteks kollast, et luua mulje, justkui akendest paistab pimedal ajal valgus. Lossi heledal poolel kasutasin seda sama kollast akendele päikese peegelduse loomiseks.

Lossi lähteülesandeks oli, et tegemist peab olema kahepoolse lossiga - ühelt poolt ilus hele kuningaloss, teiselt poolt tume, draakonile kuuluv loss ning seda pidi olema võimalik tooli seljatoele asetada. Materjaliks oli 4mm paksune vineer ning loss pidi olema selliste mõõtudega, et see kassi "kohvrisse" ära mahuks. Vineeri eeliseks võib pidada selle tugevust, kättesaadavust ning lihtsat käsitlemist, sest seda on võimalik tavalise saega lõigata.

Alguses ei olnud ma täiesti kindel, kuidas ma lossi tooli seljatoele seisma saaksin, teadsin ainult, et mul on vaja kahte vineerist lossi, mille vahele lossi toolile asetades seljatugi jääb, aga otsustasin, et lõikan lossid vineerist välja ning vaatan siis, mis võimalused mul on. Enne lõikamist joonistasin endale paberile šablooni ette, kuna oli vaja, et mõlemad tükid oleksid kindlasti ühesugused, kuna need pidid seisma vastakuti nii, et kui ühelt poolt vaatad, siis tagumist pole ideaalis näha. Kujundite välja lõikamiseks kasutasin tikksaagi, kuna sellega oli minu jaoks kõige lihtsam täpsust vajavaid kohti lõigata.

Pärast lossi siluettide välja lõikamist, käisin lõikepinnad liivapaberiga üle, et eemaldada teravad ääred ning pinnud, mis võiksid näitlejale haiget teha. Seejärel värvisin lossid mõlemalt poolt valgeks, nii ühtlase aluspinna eesmärgil, kui ka välistamiseks võimalust, et hiljem, kui ma ühte poolt maalima hakkan, tõmbab vineer ühelt poolt saadud niiskuse tõttu kõveraks. Olin teadlik, et losside tagaküljed, need pooled, millega lossid omavahel ühendatakse, tuleb mul tegelikult mustaks värvida, põhjusel et need hiljem laval võimalikult vähe silma paistaks. Oleksin ma võinud kruntimiseks kasutada ka musta värvi, kuid valge värvi kasutamiseks oli mul kaks põhjust: 1)üks loss pidi olema heledates toonides ning neid on kergem kanda valgele pinnale kui mustale, 2) võimalus oleks olnud kasutada musta krundi losside tagakülgedel ning ühel esiküljel ja valgega kruntida vaid üks külg, kuid kuna hetkel, kui ma sellega tegelema hakkasin, et olnud mul veel musta värvi, siis ei tahtnud ma oodata, vaid tegutseda.

Ka losse maalides kasutasin ma varem tehtud šablooni, lõigates selle kolmeks tükiks vastavalt sellele, kuidas lossi osad asetsesid - eraldasid esiplaanil oleva müüri ja tagaplaanil olevad tornid keskel asetsevast hoone osast. Saadud juppe õigetesse kohtadesse paigutades tupsutasin käsna abil aluspõhjast erineva värviga kihtide kaupa iga šabloonil oleva osa tausta (mainitud müür jäi

alguses šablooni all olles valgeks, sellest järgmine plaan sai kerge sinaka tooni, kui see oli kuivanud, asetasin keskmise šablooni omale kohale ning kõige kaugemad lossi osad said veelgi tumedust juurde). Antud viis tundus kõige lihtsam ning kiirem viis lossi osade piirjoonte märkimiseks, lisaks sain kohe värvi abil luua ka ruumilist sügavust.

Draakoni poolel kasutasin maalides hallikaid toone kuni peaaegu mustani välja, üritades luua vana ja määrdunud muljet. Katused jätsin samuti meelega lapiliseks, et need paistaksid räsitud ning augulised. Värvi lisamiseks täitsin tornide aknad kollase värviga, et jääks mulje, et pimedal ajal oleks valgustatud vaid need aknad..

Foto 16 Maalitud kuningaloss

Kaunima, kuningale kuuluva lossi maalimiseks kasutasin hallikas-sinakat tooni, erinevates hele-tumedus astmetes. Selleks, et õrnad objektide piirjooned lavavalguses ära ei kaoks, rõhutasin neid kergelt musta markerit kasutades. Taaskord lisasin värvi kollase näol, maalised akendele ning katustele päikesest tekkinud peegeldusi. Selle sammuga soovisin luua kontrasti ka losse ümbritseva keskkonna vahel.

See järel hakkasin otsima sobivaid vahendeid losside ühendamiseks. Selleks osutusid kaks 44x44 mm hõõveldatud prussi jupp, kuna olid piisavalt paksud, et luua sobiv vahe kahe vineeri vahel, et sinna mahuks tooli seljatugi. Kahte prussi juppi oli vaja sellepärast, et üks neist asetub maaga paralleelselt, tooli seljatoel. Teine

jupp esimese peal, sellega risti, olles asetatud losside

kõige kõrgemate kohtade (tornide) vahele, põhjusel, et vältida olukorda, kus kaks lossi võiksid omavahel lahti murduda.

Enne losside ühendamist oli vaja nende tagused ning neid ühendavad prussid mustaks värvida ning kui kõik mustaks värvitud pinnad olid kuivanud, alustasin kahe lossi kokku panemist. Selleks mõõtsin välja, millisel kõrgusel peaks maaga paralleelne prussi jupp asetsema, sest tähtis oli, et loss istuks tooli seljatoel turvaliselt, ei kukuks ise alla ega tõmbaks tooli pikali. Katsetamise abil leidsin prussile sobiva koha ning kinnitasin selle kontaktliimi kasutades. Sama tegin ka risti oleva prussi jupiga, mis sobitus väga hästi kõige kõrgema torni külge. Kõige peale asetasin teise vineerist lossi ning kinnitasin kõik tugevalt näpitsklambritega ööseks seisma.

Foto 17 Ühendatud lossid

Foto 18 Toolile asetatud (draakoni) loss

4.6. Tool

Toolil on etenduses mitmeid rolle - see peab olema nii tool, troon kui ka osa lossist. Et see kõigi nende rollidega sobiks, pakkus A.Looris välja, et tooli jalad ning seljatugi võiks olla kollased, värv, mis sobiks nii toolile kui troonile, istumisasutus aga sinise-valge ruuduline, meenutades lossi põrandat. Üks tingimus oli toolil veel - selle seljatugi pidi olema võimalikult avatud. Nii leiti lihtsa ehitusega, natuke kõrgema seljatoega, mustaks värvitud tool, mille ainuke probleem oli see, et selle seljatugi koosnes viiest pulgast. Kolme mittevajalikku keskmist pulka oli aga väga lihtne eemaldada. Juhuks, kui antud tegevus oleks tooli ebastabiilseks või logisevaks muutnud, olin valmis selle tugevdamiseks lisakinnitusi paigaldama, kuid selgus, et tooli konstruktsioon oli piisavalt tugev, et seda polnud vaja.

Esimese sammuna puhastasin selle vanast värvist taldlihvija ning liivapaberi abil, töö, mis osutus kõige ajakulukamaks. Pärast seda kruntisin terve tooli valge vee baasil värviga, seda põhjusel, et

viimistlus oli heledates toonides ja et kuiv puit ei imaks liiga palju kollast või sinist endasse. Kuna pärast esimest krundi kihti kumas puidu toon endiselt õrnalt läbi, kruntisin ka teist korda.

Pärast krundikihi kuivamist värvisin tooli jalad ning seljatoe kollaseks. Taas pidi mitu kihti värvi peale kandma, kuna heledate värvide katvus on halvem kui tumedamatel värvidel ning ainult ühest kihist poleks ühtlaseks katmiseks piisanud. Kuna aga kasutasin kiiresti kuivavat akrüülvärvi, sain teise kihi peale kanda kohe, kui olin esimesega lõpetanud.

Istumisaluse ruudustiku saamiseks kasutasin maalriteipi, millega tekitasin esimeste ruutude jaoks “šablooni”, mille abil sai lihtsalt võrdsed ruudud juba krunditud alusele tekitada. Kleepimistehnika oli lihtne, maalriteip tuli lihtsalt võrdsete vahedega kõigepealt ühtepidi alusele kleepida ning siis teise kihina eelmistega täpselt risti, samuti ühtlaste vahedega peale kleepida. Helesinise värvi toolile kandmiseks kasutasin nuustikud ning tupsutamist, kui värv oli toolile kantud, tuli teip kiiresti, kuid ettevaatlikult eemaldada, sest värvi kuivades oleks teibi eemaldamine võinud äsja värvitud pindu kahjustada.

Kuna korraga ei olnud sellise kleepimistehnikaga võimalik kõiki siniseid ruute toolile kanda, valmisid esimese korraga ruudud ridades ja tulpades. Kui need olid peale kantud ning värv kuivanud, sai äsja värvitud ruudud kinni katta, et kleepida uute ruutude kohad, seekord diagonaale moodustavate ruutude omad. Kuna aga esimesest korras ei jäänud värvi üle ning ma pidin teiseks korraks helesinist värvi uuesti segama, siis tekkis olukord, et sinised ruudud on kahte eri tooni, kuna sattusin tooli kahe eri valguse käes värvima (päike ning päevavalguslamp). Sellest ei kujunenud aga mingit probleemi, kuna toonivahe ei ole nii suur ning lossi põrandad võivadki olla enam kui kahte tooni plaatidest laotud.

Foto 19 Esimene pool sinistest ruutudest värvitud

Foto 20 Valmis tool

4.7. Pikksilm

Pikksilma kasutatakse etenduses tõlla sõidu näitamiseks. See koosneb pikksilma meenutavast, kuid pisut laiemast pabertorust, mille tagumisse ossa on kinnitatud taskulamp ning esiosas paikneb kile (polüpropüleen), millel on kujutatud siluetina tõllasõidu stseen. Selle abil näitab kassi osa mängiv näitleja etenduse ajal jutu illustratsiooniks antud stseeni saali seinale.

Mina isiklikult ei teinud pikksilma algusest lõpuni valmis, kuid andsin A. Loorisele nõu, millist taskulampi võiks valida, kuna olin nende kohta natukene 2. õppeaastal valminud näituse “(R)evolutsioon” tarbeks uurinud. Nii jõudsimegi järeldusele, et kõige mõistlikum oleks sobivat taskulampi otsida mõnest jahi- või ehituspoest, sest seal müüdavad lambid peaksid olema kvaliteetsemad ning et mõistlik valik oleks võtta akutoitel lamp, mis võimaldab laadimise teel igaks etenduseks täisvõimsusel lampi.

Lisaks oli minu ülesandeks joonistada pilt, mis kujutab antud tõllasõidu stseeni. Selleks oli mul kasutada büroo kauplustes müüdav tugevamast polüpropüleenist kiletasku läbipaistev pool. Selle eeliseks oli tõsiasi, et võrreldes teiste sarnaste materjalidega, oli hiljem selle läbi valgustamisel kõige vähem näha materjali enda tekstuuri, plastikule omaseid jooni, lisaks oli antud materjal piisavalt paks, et hoidis ennast ilma abita sirgena.

Ühe võimalusena mõtlesin silueti kilele kandmiseks ka selle mustast paberist välja lõikamist, kuid selle variandi miinuseks oli, et väljalõike kinnitamine osutuks keeruliseks, kuna kasutada ei saaks ei läbipaistvat teipi ega ka liimi, kuna mõlemad jätaksid endast valguse kasutamisel jälje. Nii otsustasingi markeriga joonistamise kasuks.

Foto 21 Kilele joonistatud tõllasõidu stseeni siluett

Kui marker oli kuivanud ning ma valmis saanud pilti läbi valgustasin, selgus, et marker ei olnud siiski jäänud nii ühtlaselt, kui vaja. Nii otsustasingi proovida teist korda veel, kuid sobivat ühtlust ikkagi saavutada ei suutnud. Peale silueti värvi ühtluse, mis sai kahe kile kihi ühendamisega lahendatud, oli probleemiks ka seinale lastava kujutise teravus. Kujutist seinale lähedal hoides olid selle ääred selged, kuid mida kaugemale seda viia, seda ebaselgemaks hobune ja tõld seinal muutusid. Antud probleem ei saanudki kahjuks täielikult lahendatud, kuna ainuke viis, kuidas oleks seinale saanud selgete piirjoontega kujutise, oleks projektsiooni kasutamine, kuid sellist võimalust polnud.

5. KOKKUVÕTE

Käesolevas lõputöö kirjalikus osas andsin ülevaate oma praktilisest tööst Viljandi Nukuteatri lavastuse “Saabastega kass” juures, kus minu ülesandeks oli nukkude ning teiste butafoorsete esemete osaline kujundamine ning valmistamine.

Lavastuse jaoks vajaminevate esemete kujundamine toimus koostöös teatri direktor- kunstilise juhi Altmar Loorisega, kellel oli enam-vähem teada, milliseid esemeid soovib ta laval näha, kuid päris kindlat visiooni ei olnud. Oma osalist nägemust esemete välimusest andis ta edasi jutu ning kiirete visandite abil, kuid samas andis vabaduse tööle ka loominguliselt läheneda.

Võimalus nukke ning teisi objekte valmistamise kõrval ka kujundada, oli põnev, kuid vastustusrikas. Seda põhjusel, et mul pole kunagi varem olnud võimalust viimaseks sõnaks, millise välimusega mõni objekt teatrilavale jõuab.

Olles varem vaid suurtes, kutselistes teatrites praktikatel käinud, puutusin kokku kunstnikega, kellel oli alati kindel visioon ning kõik detailid läbi mõeldud. See teeb töö teostajale küll lihtsamaks, kuid vahelduseks on meeldiv ka oma fantaasiat kasutada. Samas võib teostajale antud loominguline vabadus mõnikord ka keerulisi olukordi tekitada.

Pisut keeruliseks tegi tööprotsessi see, et Altmar Loorisel ei olnud päris kindlat visiooni, milliseid esemeid ta soovib laval näha, mis ainuüksi ei aeglustanud kõike, vaid ka tekitas korduvalt olukordi, kus juba justkui valmis asjad pidi tagasi töösse võtma. Kindla visiooni puudumine võis tuleneda asjaolust, et A.Looris on harjunud peamiselt üksi töötama, kõike ise tegema, mis tähendab, et tal pole siiani olnud vajadust mõelda kõik asjad kohe viimase detailini läbi, tal on olnud võimalus tööprotsessi ajal muutusi läbi viia, olgu selleks siis midagi visuaalset või tekstilist.

Praktilist tööd tehes sain taaskord aru, kui tähtis on inimeste omavaheline kommunikatsioon. Isegi kui mõte või probleem tunduvad väikesed, aitab nendest rääkimine ära hoida arusaamatusi

ning ebavajaliku töö tegemist, samuti vähendab ka ümbertegemise vajalikkust. Samuti ei ole vahet, kas koostööd teevad kaks või kakskümmend inimest, ebakõlasid juhtub ning nende lahendamiseks peab oskama kiiresti tegutseda.

Suures plaanis ei saanud ma kahjuks kasutada ühtegi uut materjali ega väga tundmatut võtet, kuid õppisin väikseid nippe, mis edaspidist tööd lihtsustavad ning kiiremaks muudavad. Kindlalt saan öelda, et minu õmblemisoskus on paranenud. Samuti õppisin ma kirjaliku osa jaoks materjale lugedes palju nukuteatri ning nukkude kohta. Usun, et see teadmine tuleb kasuks, kui tekib võimalus taas nukuteatris midagi teha.

Väga õpetlik oli ka olukord, kus minu kasutada oli väga väike eelarve. Nii võtsin ma endale alateadlikult ülesandeks kasutada oma töös võimalikult palju juba olemasolevaid materjale, eelmiste lavastuste valmistamisest alles jäänud jääke. See valik dikteeris mõnel määral ette kasutatavate materjalide valiku ning suurused, kuid ei piiranud liiga palju.

KASUTATUD KIRJANDUS

ARTLINEWORLD. 2018. Artline041T

EKI. 2018. Eesti keele seletav sõnaraama *sub* nukk.

<http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=nukk> (07.05.2018)

http://www.artlineworld.com/products/artline/permanent/ek_041t.html (05.05.2018)

ESKARO. 2018. PVA liim. http://eskaro.ee/products/catalog1/glue/pva_liim_ee/ (02.05.2018)

ESTPLAST. 2018. Mis on EPS? <http://www.estplast.ee/et/misoneps> (26.04.2018)

ESTPLASTIC. 2018. Polüpropüleen. <https://www.estplastic.ee/polupropuleen/> (02.05.2018)

GREATART. 2018. Scotch Universal Clue Gel. <https://www.greatart.co.uk/scotch-universal-glue-gel.html> (02.05.2018)

Gustavson, L. 1992. *Teeme ise nukuteatrit*. Tallinn: Koolibri.

KHK. 2018. Akrüülvärv. [http://e-](http://e-ope.khk.ee/ek/2012/moobli_ja_puittoodete_viimistlemine/materjalid/akrivr.html)

[ope.khk.ee/ek/2012/moobli_ja_puittoodete_viimistlemine/materjalid/akrivr.html](http://e-ope.khk.ee/ek/2012/moobli_ja_puittoodete_viimistlemine/materjalid/akrivr.html) (24.04.2018)

K-RAUTA. 2018. Kontaktliim Moment Universal Classic. <https://www.k-rauta.ee/p/kontaktliim-moment-universal-classic-120ml/2qjh> (02.05.2018)

MAKROFLEX. 2018. Polüüretaanvahud.

<http://www.makroflex.ee/et/tooted/poluuretaanvahud/makroflexi-poluuretaanvahtude-tootesari-premium/makroflex-premium-mega-pro.html> (26.04.2018)

PAKENDIKESKUS. 2018. Maalriteip.

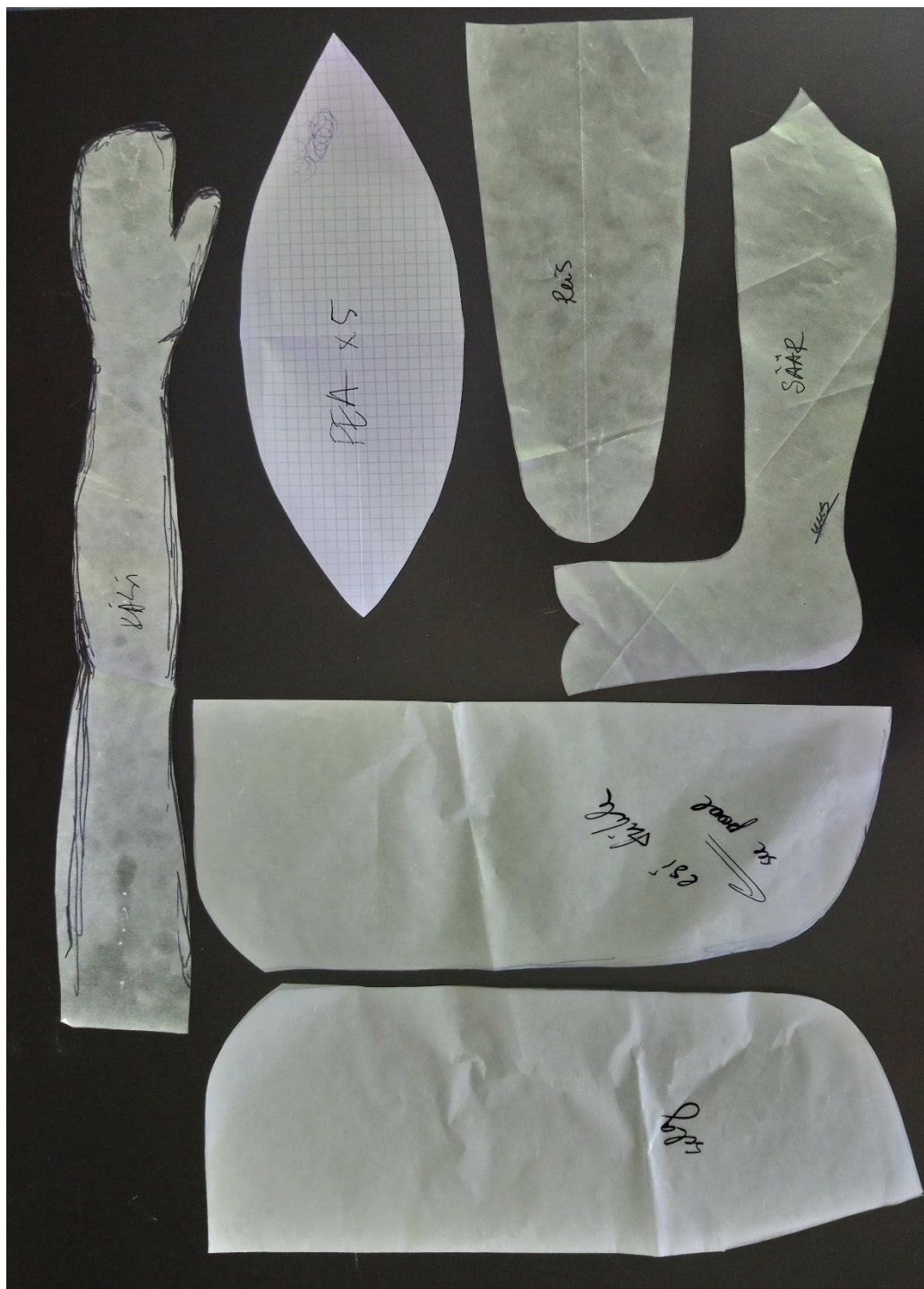
<https://www.pakendikeskus.ee/teibid/maalriteibid/maalriteip-tesa-50mm-lai-rullis-50m>
(05.05.2018)

PAKENDIKESKUS. 2018. Takunöör. <https://www.pakendikeskus.ee/takunoor-rullis-ca-1350m>
(26.04.2018)

Speaight, G. 2017. *Puppetry*. <https://www.britannica.com/art/puppetry> (21.04.2018)

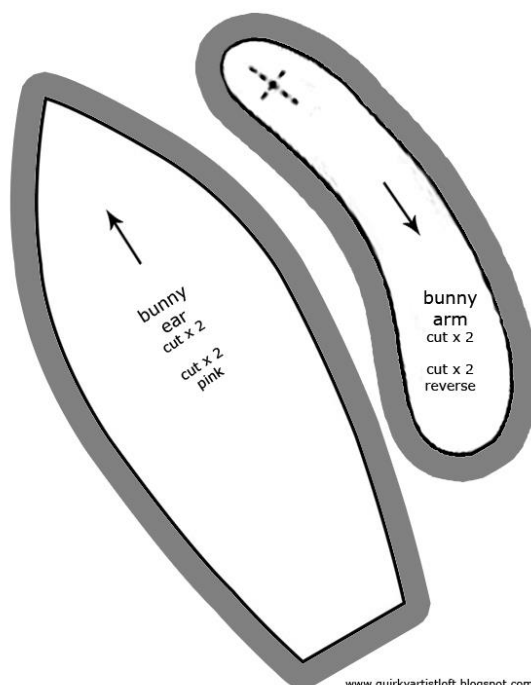
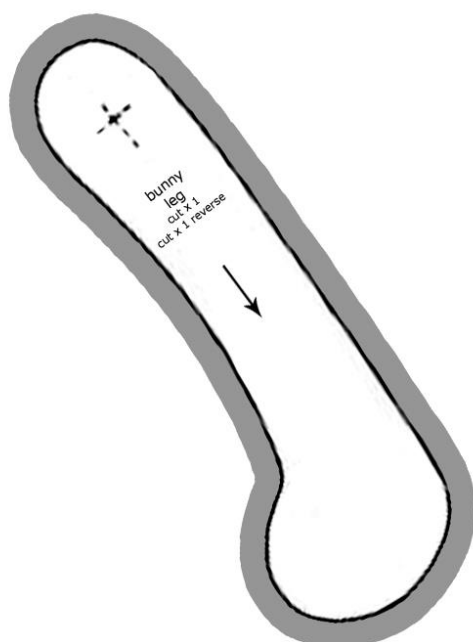
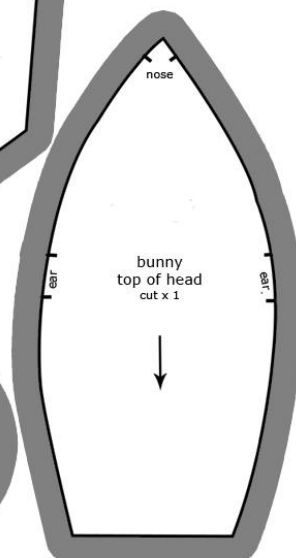
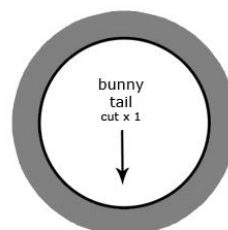
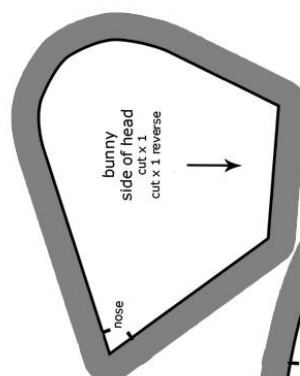
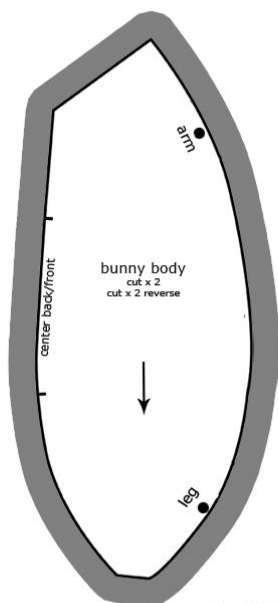
LISAD

Lisa 1 Nukkude lõiked

Lisa 2 Jänese lõiked

Autor: Alina Yanta (<http://quirkyartistloft.blogspot.com>)

Nukud, loss ja tool laval koos näitleja Eneli Rimpeliga

Lõvi pea, loss ja tool laval

SUMMARY

In my thesis, I gave an overview of my practical work at the Viljandi Puppet Theater with the “Puss in Boots” where my task was to partially design and manufacture dolls and other props. The production is based on French writer Charles Perrault's spectacle, written in the 17th century. Director and artistic director of the theater, Altmar Looris, has adapted the original material as a mono-stage performance.

According to A. Looris's descriptions and quick sketches, my role was to prepare three human and one rabbit doll. Also a spatial dragon head and partly spatial lion head. In addition, I had to set up a new color scheme for a chair, build a castle that can be placed on the back of the chair and a long spyglass for carriage ride scene. In the production of all of these objects, I was able to apply my creativity.

The amount of sewing work was a little worrying at first, because I had experienced before that I was not very skillful in the sewing work, but now I can say that I am more skilled and confident and learned a lot.

By doing a practical job, I once again realized the importance of communication between people. Even when the thought or problem seems small, communicating about them helps to avoid misunderstandings and unnecessary work. Nor does it matter whether two or twenty people work together, misunderstandings happen but they must be able to act quickly to resolve them.

Unfortunately, I did not, in the big plan, use any new material or very unfamiliar technique, but I learned a few tricks that will make further work easier and faster. I can definitely say that my sewing skills have improved. I also learned a lot about puppetry and puppets when reading the materials for writing. I believe that this knowledge will be useful if there is an opportunity to do something in the puppet theater again.

Very instructive was the situation where I had very small budget to use. So I took the unconscious task of using as much as possible the materials already available in my work, the

remains of the previous productions. This choice dictated to some extent the choice of materials to be used and the sizes, but did not limit too much.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaisa Ekbaum (sünnikuupäev 18.05.1994),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Lavastuse „Saabastega Kass” butafooria teostamine Viljandi Nukuteatris“,

mille juhendajad on Altmar Looris (praktiline osa) ja Kersti Rattus (kirjalik osa).

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandi, 21.05.2018